

De Beta-traditie

De Beta-traditie oorsprong van de Ilias

Ward Blondé

Eerste druk: 2019

Alle passages van de Ilias en de Odyssee in dit boek zijn afkomstig van M.A. Schwartz' vertaling: Homerus Ilias & Odyssee.

Ward Blondé

De Beta-traditie: oorsprong van de Ilias

Email: contact@wardblonde.net

<https://wardblonde.net>

<https://www.facebook.com/TheBetaTradition>

<https://www.linkedin.com/in/ward-blondé>

Twitter: @TheBetaTradition

Omslag: Tina Smedts

Eindredactie: Jules Looman

©2019 Ward Blondé

NUR: 683 (Oudheid voor 500 v. Chr.)

ISBN: 9789402186673 (paper-back)

Dankwoord:

Mijn zus Griet Blondé wil ik bedanken voor haar hulp bij de afbeeldingen. De cover kwam er dankzij Tina Smedts van de Poedelfabriek. Jules Looman van À la carte redactie wil ik bedanken voor het becommentariëren, nalezen en verbeteren van het boek in zijn laatste fasen.

Over de auteur:

Ward Blondé is sinds zijn twaalfde gebeten door de Homerische Kwestie, toen hij leerde over de fantastische theorie van Iman Wilkens dat Troje in Engeland lag. Hij studeerde Latijn-wiskunde en één jaar Grieks aan het Sint-Lodewijkscollege in Lokeren. Vanwege zijn aanleg voor wiskunde en logica werd hij burgerlijk ingenieur fysica en doctor in de toegepaste biologische wetenschappen. Hij werkte als post-doc in Graz, Trondheim en Amsterdam, maar werkt tegenwoordig als bio-informaticus in België (regio Gent). Sinds 2000 bestudeert hij de Homerische Kwestie in zijn vrije tijd. Sinds 2015 publiceert hij ook in filosofische tijdschriften als Symposium, Philosophy & Cosmology, en Sofia over theologie en metafysica.

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Leeswijzer	7
1 De literaire kenmerken van de Beta-traditie	9
De inhoudelijke kern: het slagveld	9
Verteltradities en typische scènes	10
Ontdekkingsmethodiek	12
Vertelkenmerken	13
2 De archeologische kenmerken van de Beta-maatschappij	15
Een clanvader omringd door talrijke zonen	15
De bloedwraak	18
De wijze van strijden	19
De wapenrusting	22
Een wal van hout en aarde met een gracht	24
Lijkverbranding, urnen en grafheuvels	25
3 Op zoek naar de historische Beta-maatschappij	29
De Schotse clans	29
De barbaren: Kelten en Galliërs	33
Het Homerische tijdperk	37
De Duistere Eeuwen	39
Het Mykeense Rijk	39
Mykeense, didactische anatopismen	41
Een gebrek aan oralistische logica	45
De niet-Griekse Europese bronstijd	46
De Europese wijze van strijden	46
De Europese uitvaartgewoonten	47
De Europese verdedigingswallen	48

4 Een inleiding tot de Trojaanse cyclus en de Ilias	51
De prequel van de Ilias	51
De Ilias	53
De sequel van de Ilias	65
5 De vertelkenmerken van de Beta-traditie	67
Voorbeelden van vertelkenmerken	67
Het onderscheid met de maatschappelijke achtergrond	68
De 45 vertelkenmerken	68
Ontlede passages	79
6 Zeven typische scènes	83
Het opstellen van het leger voor de strijd	84
Kern van de typische scène	84
Volledige beschrijving van de typische scène	84
Lijst met passages	85
Uitgelichte voorbeeldpassages	86
Bespreking van de typische scène	88
De strijder in nood en de helper	91
Kern van de typische scène	91
Volledige beschrijving van de typische scène	91
Lijst met passages	92
Uitgelichte voorbeeldpassage	93
Bespreking van de typische scène	94
De strijder die zijn kompaan verwijt	95
Kern van de typische scène	95
Volledige beschrijving van de typische scène	95
Lijst met passages	96
Uitgelichte voorbeeldpassage	97
Bespreking van de typische scène	98
De laffe boogschutter	99
Kern van de typische scène	99
Volledige beschrijving van de typische scène	99
Lijst met passages	99
Uitgelichte voorbeeldpassage	100
Bespreking van de typische scène	101
Het achtergehouden eergeschenk	101
Kern van de typische scène	101
Volledige beschrijving van de typische scène	101

Lijst met passages	102
Uitgelichte voorbeeldpassage	102
Bespreking van de typische scène	103
De wrokkende strijder	104
Kern van de typische scène	104
Volledige beschrijving van de typische scène	104
Lijst met passages	104
Uitgelichte voorbeeldpassage	105
Bespreking van de typische scène	106
De roem voor de vader	107
Kern van de typische scène	107
Volledige beschrijving van de typische scène	107
Lijst met passages	107
Uitgelichte voorbeeldpassages	109
Bespreking van de typische scène	110
Interessante literair-historische conclusies	111
7 Wegwijzers naar het alleroudste	113
Hoofdstuk VI van de Ilias	113
De lijkspele voor Patroklos	114
Het Meleager-verhaal	115
De Paris-Helena passage	117
Een thematische oer-Ilias: Achilles en Patroklos	118
Een progressieve oer-Ilias: 31 typische Beta-scènes	120
8 Verschillen en overeenkomsten met de Mykeense Alpha-traditie	123
De kenmerken van de Mykeense Alpha-traditie	123
De vermenging met de Beta-traditie	126
Kunstmatige transformaties	129
De gezamenlijke hoofdrolspelers	130
9 De Zeevolken en een Centraal-Europese ideologie	131
De bondgenootschappen en huurlingencontracten	133
Hulp bij oorlogvoering tegen oude vijanden	133
De val van de machtscentra	134
Belofde en afgedwongen volksverhuizingen	134
Een versoberde planeconomie	136
10 Conclusies	139

Bibliografie	143
Lijst van figuren	149
Overzicht van de Beta-passages	151
Reeds verschenen boeken	152
Overzicht van de Beta-kenmerken	153

Inleiding

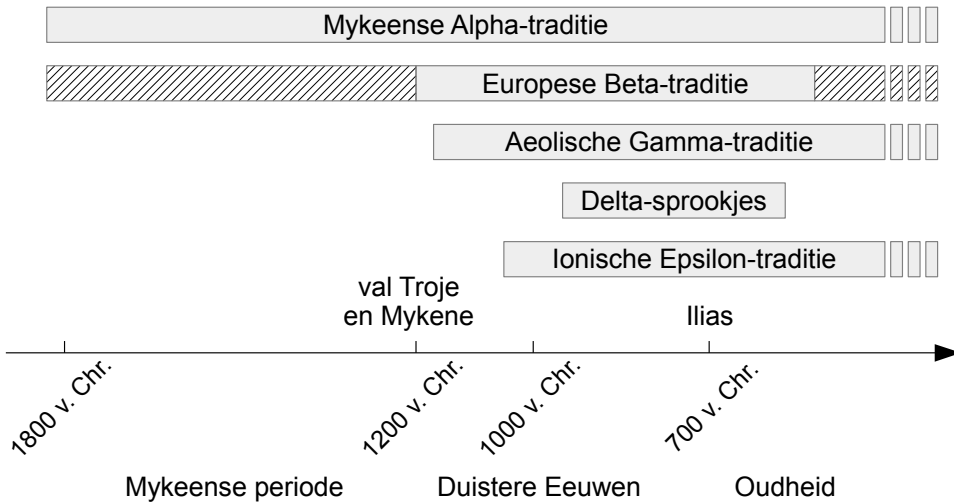
Dit boek over de Europese Beta-traditie is het tweede in de reeks ‘Homerische tradities’. Die reeks bestaat uit vijf eeuwenlang mondeling overgeleverde Griekse verteltradities die ik in de Ilias heb ontdekt. Het eerste boek in de reeks is ‘De Alpha-traditie: oorsprong der Griekse verhalen’, waarnaar ik hier en daar verwijs. De hele boekenreeks past in één overkoepelende theorie over het ontstaan van de Ilias. Alle vijf de verteltradities gaan terug tot de Griekse prehistorie. Ze zijn benoemd als de Mykeense Alpha-traditie, de Europese Beta-traditie, de Aeolische Gamma-traditie, de verhalende Delta-traditie en de Ionische Epsilon-traditie. Een speculatieve tijdslijn waarop de verteltradities zijn afgebeeld, is te vinden in Figuur 1.

In dit boek worden de volgende drie stellingen bewezen: 1) er zit een consistente verteltraditie verborgen in de Ilias: de Europese Beta-traditie, 2) de Europese Beta-traditie ligt aan de basis van het ontstaan en de verdere ontwikkeling van de Ilias, en 3) de historische maatschappij achter de Europese Beta-traditie bevindt zich in het niet-Griekse Europa.

Dit boek gaat dus in de eerste plaats over de Europese Beta-traditie, al worden ook de overeenkomsten en de verschillen met de Mykeense Alpha-traditie toegelicht. De Europese Beta-traditie is een verteltraditie die net als de Mykeense Alpha-traditie waarschijnlijk vijfhonderd tot duizend jaar lang mondeling werd overgeleverd voor ze in de Ilias, rond 700 v. Chr., op schrift werd gesteld. Hun oorsprong en de weg die ze daarbij hebben afgelegd, is wel verschillend geweest.

Leeswijzer

We kunnen nu beginnen met het onderzoek naar de Europese Beta-traditie, die we verder gewoon de Beta-traditie zullen noemen. In het eerste hoofdstuk worden de literaire aspecten van de Beta-traditie omschreven. In hoofd-

Figuur 1: Een speculatieve tijdslijn van de vijf ontdekte Griekse verteltradities. De schuin gearceerde zone stelt de Europese Beta-traditie voor op niet-Griekse bodem.

stuk 2 worden de archeologische kenmerken van de Beta-maatschappij systematisch onderzocht, die in hoofdstuk 3 worden vergeleken met de archeologische kenmerken van een reeks historische maatschappijen, waaronder ook het niet-Griekse Europa in het tweede millennium v. Chr. Daarna volgt hoofdstuk 4, dat de Trojaanse cyclus doorloopt vanuit het gezichtspunt van de Beta-traditie. In hoofdstuk 5 volgt de gedetailleerde beschrijving van de Beta-traditie aan de hand van 45 vertelkenmerken en een reeks ontlede passages. Hoofdstuk 6 beschrijft zeven typische scènes die sterk ontwikkeld zijn in de Beta-traditie. Hun ontdekking leidt tot een reeks nieuwe bevindingen, zoals over de scheepscatalogus en de archeologie van de wal die de Grieken bouwden bij Troje. Daarop volgt een hoofdstuk dat de grote ouderdom van een aantal passages aantoonde door verborgen typische scènes weer bloot te leggen. Hoofdstuk 8 werpt een licht op de relatie tussen de Mykeense Alpha-traditie en de Beta-traditie. Daarna, in hoofdstuk 9, wordt een theorie gepresenteerd die enerzijds een antwoord biedt op de vraag hoe de Beta-traditie in Griekenland is terechtgekomen, en anderzijds een reeks interessante historische kwesties behandelt, waaronder de val van het Mykeense Rijk en het intreden van de Duistere Eeuwen in Griekenland. Tenslotte worden er in hoofdstuk 10 conclusies getrokken.

Hoofdstuk 1

De literaire kenmerken van de Beta-traditie

In dit hoofdstuk worden de literaire aspecten van de Beta-traditie inleidend behandeld. Er wordt een antwoord gegeven op een aantal vragen: Wat is de inhoud van de Beta-traditie? Wat zijn verteltradities? Hoe is de Beta-traditie ontdekt? En wat zijn vertelkenmerken en typische scènes?

De inhoudelijke kern: het slagveld

De Beta-traditie gaat over een maatschappij van vijandige clans, geleid door peetvaders die zich omringen met vele zonen, schoonzonen en bastaardzonen ter bescherming van de clan. De bloedwraak speelt daarin een belangrijke rol.

De echte kern van de Beta-traditie zijn de handelingen op het slagveld: de gevechtstaferelen waarbij de speren in het rond vliegen en de beschrijvingen van allerlei vaak gruwelijke verwondingen. De grootste helden strijden staande op hun strijdswagen terwijl hun menner de teugels bijhoudt. Soms springen ze eraf om een lijf-aan-lijfgevecht met het zwaard te beginnen. In de Ilias vinden we duizenden verzen met zulke beschrijvingen.

Bij het bestuderen van de Beta-traditie kan de verleiding aanvankelijk groot zijn om ze te reduceren tot de beschrijvingen van het slagveld. Wie dit doet, gooit echter het kind met het badwater weg. De Beta-traditie toont zich op zijn best in de manier waarop ze zich richt op de wereld buiten het slagveld.

Net buiten het slagveld vinden we de goden die toekijken en zelfs deelnemen aan de strijd. Op het thuisfront vinden we de vader en de strijdleraar

die hoopvol wachten op de roem die hun oogappel zal behalen op het slagveld. Maar ook de ongeruste vrouw zit daar in de slaapkamer, waar ook de held zelf kan verschijnen, of – erger nog – de vijand met brandende fakels. De focus van het verhaal kan gaan naar de ogenblikken vlak voor de strijd, waarin dure eden en beloofde eregeschenken ter sprake komen, of naar het schouwspel erna, zoals nachtelijke vergaderingen, het rouwen om de doden en het voederen van de paarden. Nog meer afwisseling vinden we in de beschrijvingen van de wapenrusting en in de afstamming van de strijders. Tenslotte zijn er de thema's die nauw verband houden met de spanningsboog, zoals de reden van de oorlog en de beslissingen van Zeus, de oppergod die alles regisseert.

Dit brengt mij tot de volgende stelling: de *Ilias* is als geheel een vertelling van de Beta-traditie. Van de hoogoplopende ruzie tussen Achilles en Agamemnon tot de begrafenis van Hektor bevinden we ons vlakbij het slagveld waarop de Griekse en Trojaanse helden in dichte drommen sneuvelen. Geen enkele excursie in de vertelling verwijderd zich ver van dit bloedige oord, tenzij in korte uitwijdingen zoals de Homerische vergelijkingen of de vredevolle taferelen die de god Hephaistos schetste op het schild van Achilles.

De *Ilias* is ook bijna het enige werk uit de Griekse Oudheid waarin we de Beta-traditie terugvinden. Er is wel nog een parodie bekend op de *Ilias*, namelijk de oorlog tussen kikkers en muizen, die ook aan de legendarische Homeros werd toegeschreven. Daarin vinden we soortgelijke gevechtspassages, en ook in de passages in de *Odyssee* waarin Odysseus strijd voerde tegen de vrijers in zijn paleis. Andere verhalen uit de Trojaanse cyclus bevatten waarschijnlijk ook passages van de Beta-traditie, maar van die verhalen is slechts een korte inhoud bewaard. Bij de Romeinen vinden we de Beta-traditie ook nog in de *Aeneïs* van Vergilius. De kans is daarbij echter reëel dat het om een imitatie van de *Ilias* gaat, in plaats van om een ononderbroken traditie.

Verteltradities en typische scènes

Maar hoe komt het dan dat een oppervlakkig onderzoek naar de Beta-traditie aanvankelijk uitsluitend naar haar kern, de gevechtspassages, lijkt te leiden? Dit heeft alles te maken met de populariteit van de Beta-passages die zich buiten het slagveld afspelen. Om het kort te stellen zijn deze passages een eigen leven gaan leiden. Onder invloed van de Ionische Epsilon-traditie heb-

ben ze uiteindelijk een ander uiterlijk gekregen. Daardoor zijn ze vaak nog moeilijk te herkennen als passages van de Beta-traditie.

De Amerikaan Milman Parry bracht in de jaren dertig van de vorige eeuw het onderzoek naar mondelinge verteltradities op gang. Tragisch genoeg heeft hij zelf nooit de successen van zijn onderzoek kunnen meemaken, aangezien hij op 33-jarige leeftijd bij een auto-ongeval is omgekomen. Zijn grootste verdienste is zijn vergelijkend onderzoek geweest tussen mondelinge teksten van Joegoslavische barden en de Homerische werken – de Ilias en de Odyssee. Zijn onderzoek is later voortgezet door Albert Lord, die er verscheidene belangrijke publicaties over heeft gemaakt.

Hoewel de 20ste eeuwse Joegoslavische verteltraditie inhoudelijk niets te maken heeft met die in het prehistorische Griekenland, stelde Parry allerlei verteltechnische overeenkomsten vast tussen de mondelinge teksten die hij opnam met zijn bandrecorder, en de Ilias en Odyssee. Barden maken gebruik van vaste formules om hun teksten improviserend voor te dragen. In de mondelinge teksten vinden we veel combinaties van een zelfstandig naamwoord met een vast bijvoeglijk naamwoord – epitheton genaamd – dat nodig is om een vers vol te maken. Voorbeelden daarvan zijn de helmboswivende Hektor of de gladgeschaafde strijdswagen. Ook zogenaamde *typische scènes* zijn universeel voor verteltradities. Dat zijn scènes die regelmatig voorvallen, zoals het afsluiten van de dag of het doden van een vijand, en die de barden gemakkelijk uit het hoofd kunnen voordragen. Het volgende is een voorbeeld van een korte typische scène:

Elephenor, de edele zoon van Chalkodon, de aanvoerder van de trotse Abanten, greep de gevallene beet bij zijn voeten, begerig hem buiten de worp der speren te slepen om zijn rusting te roven.
(*Ilias* IV 463-466)

Het spreekt voor zich dat er veel variaties op deze typische scènes mogelijk zijn en dat Elephenor, Chalkodon en de Abanten kunnen worden vervangen door andere namen.

In het kader van de Beta-traditie zullen typische scènes verder opgedeeld worden in *progressieve* typische scènes, *thematische* typische scènes, en *sterk ontwikkelde* typische scènes. Progressieve typische scènes zijn typische scènes die het verhaal van de bard laten vorderen naar een volgend hoofdstuk. Voorbeelden daarvan zijn het verzamelen van krijgsvolk, het opstellen van het leger voor de strijd, het organiseren van een duel, de nachte-

lijke vergadering, het beginnen van een nieuwe dag, enzovoort. Thematische typische scènes reflecteren een belangrijk thema van de Beta-traditie, zoals de strijder in nood en de helper, of de roem voor de vader. Terwijl de progressieve typische scènes op een welbepaalde plaats in het dichtwerk voorvallen, kunnen de thematische typische scènes op eender welke plaats worden ingezet. Sterk ontwikkelde typische scènes zijn typische scènes die zodanig populair waren dat ze ook buiten hun normale context opduiken, zoals in slaapkamerscènes. Het opstellen van het leger voor de strijd is een progressieve typische scène die ook een sterk ontwikkelde typische scène is. Alle andere ontdekte sterk ontwikkelde typische scènes zijn thematische typische scènes.

De wetenschappers die de Ilias bestuderen als een tekst die mondeling is ontstaan, zijn de oralisten. Die zijn echter nooit zover gegaan om verschillende verteltradities te gaan onderscheiden binnen de Ilias en de Odyssee. Ze gaan ervan uit dat de Homerische werken ontstaan zijn binnen het Ionische dialect van de achtste eeuw v. Chr. De theorie over de Mykeense Alpha-traditie heeft wel de basis gelegd voor het onderscheiden van verteltradities. In dit boek zal dit pad verder worden betreden. Dat betekent dat een basisveronderstelling over de Mykeense Alpha-traditie verder zal worden uitgebreid:

- De Ilias en de Odyssee zijn in hun definitieve vorm gekomen in de Ionische Epsilon-traditie.
- Alle verhaalstof, ook die van de Mykeense Alpha-traditie en de Beta-traditie, is uiteindelijk vertaald naar het dialect en de versvorm van de Ionische Epsilon-traditie.

Ontdekkingsmethodiek

Net als voor de andere verteltradities is de Beta-traditie ontdekt door het iteratief oplijsten van clusters van vertelkenmerken, waarvan kan worden aangetoond dat ze wel moeten hebben behoord tot eenzelfde verteltraditie. In parallel daarmee is ook de opsplitsing van de Ilias in atomaire passages die tot de Beta-traditie moeten hebben behoord iteratief verfijnd. De belangrijkste voorbeelden van het classificeren tot dezelfde cluster van vertelkenmerken zijn ‘het voorvallen in dezelfde passage’ en ‘het conceptueel gekoppeld zijn’. Een concreet voorbeeld is het opwerpen van een grafheuvel en het bouwen van de wal voor het Griekse scheepskamp. Beide vertelkenmerken vallen